МАКЕД. СТОМАТ. ПРЕГЛЕД. VII, 99–103, 1983

Stomatološki fakultet Sarajevo
Klinika za bolesti zuba

STRUČNI NAZIVI U BOLESTI ZUBA
(terminologija)

Cvetković T.

Stomatologija kao grana medicine je kod nas u Jugoslaviji počela da se razvija (obrazovno) tek posle drugog svjetskog rata. Ranije pa i u predratnom vremenu obrazovanje stomatološkog kadra bilo je neorganizovano i stihijsko.

Specijalisti za bolesti zuba i usta su se obrazovali putem specijalizacija ljekara opšte medicine, jer je stomatologija bila jedna od specijalističkih grana medicine.

Zubnih ljekara nije bilo, već zubara, koji su se obrazovali kod nas putem zanatskog rada, radeći uz nekog školovanog specijalistu za bolesti usta i zuba, ili zubara. Veliki broj stomatologa i zubara su se školovali prije rata u inostranim centrima: Beč, Pariz, Prag i dr.

Šarolika obrazovanost u raznim jezičnim sredinama je uticala, da su ti stručnjaci uvođenjem organizovanog školovanja kod nas, unosili u naš jezik obrazovanja razne strane izraze, mimo onih stručnih latinskih izraza. Mi, koji smo prvi poslije drugog svjetskog rata pohađali prve redovne stomatološke škole, najbolje znamo kakve sve nazive i izraze su nam prenosili naši učitelji. Moram reći da su u mojoj školi bila tri jezična uticaja:

(njemački, francuski, engleski).

Danas je vrlo rasprostranjen engleski jezik kao najviše korišten i međunarodnim odnosima, pa se kod nas dosta uči, ovaj, a i drugi strani jezici. Naši stručnjaci odlaze na usavršavanje u druge zemlje, pa tako pri povratku u svoj narodni jezik unose naučene strane jezike, izraze.

Obično unošenje stranih riječi u naš jezik ide od onih koji ili žele da se pokažu kako znaju neki strani jezik, ili je njihov studij u tim zemljama uticao da prisvoje tuđe, a svoje izraze izbace. Vrlo često i skoro ubjeđeni smo da neki određeni strani izraz ne možemo odgovarajuće prevesti. Veliki je broj nas stomatologa-stručnjaka, koji i stručne latinske izraze govorno i pisano unosimo u naš jezik, tako da ih govorimo i pišemo našim pismom. Mnogi među nama misle da ćemo ovakvo izopačenim stručnim izrazima, biti razumljivi svjetskoj javnosti, što je svakako pogrešno.

Smiješno je misliti da smo uvođenjem stranih izraza u jezike naših naroda nešto pametniji, da ne kažem stručniji. Struka je dobro izražavana i izrazima jezika naših naroda. Skoro možemo kazati da smo u jezike naših naroda uveli neki novi „eksperano jezik". Ne znam da li je to nama potrebno?

Žalosno je čuti da i naša sredstva javnog obavještavanja (da ne kažem informacije) toliko koriste novi eksperanto jezik, da naša mlada pokolenja, pa veliki broj i odraslih ljudi skoro ne može neke stvari da razumije.

Sve ovo i mnogo toga primjerom nenavedenog me je postaklo, da pokrenemo jednom i pitanje našeg izražavanja u stomatološkoj struci, pa tako i u bolesti zuba.

Ja sam veliki pobornik pa zato i predlažem da stručne latinske nazive koristimo izvorno latinski, a nikako našim govorom i pismom. Zato predlažem da pored latinskog naziva uvjek imamo i naziv na jeziku naroda i narodnosti naše zemlje.

Moram priznati da nije uvjek lako naći izraz na narodnom jeziku pojedinih naših naroda, jer su nam strani izrazi tako prirodni u duši, da nam čak mogu i smetati izrazi na narodnom jeziku. Vrlo često je čak i teško naći pravi i odgovarajući naziv, ali to ne znači da ga ne trebamo tražiti.

Mora se reći da u našoj struci pored uvođenja stranih izraza, postoji i šarolikost u korišćenju stručnih latinskih naziva kao na primjer: erosio (izjedanje, nagrizanje) ili corrosio (razjedati) itd.

Takvih dvojnih ili trojnih stručnih izraza se mogu naći u našoj struci, pa se i u tome trebamo složiti o korišćenju odgovarajućeg stručnog izraza.

Namjera ovog izlaganja je da se samo pokrene rasprava o ovom problemu, a da ja, samo navedem glavne stručne izraze ne upuštajući se u njihov odgovarajući prevod. Da bi se stvorio dobar liječnik iz bolesti zuba, potrebno je po jezicima naših naroda i narodnosti organizovati stručne komisije, koje bi na vrijeme pripremili zvaničan tekst stručnih naziva, kojega bi kasnije proučili i usvojili na jednom zvaničnom stručnom tijelu.

U ovom izlaganju, kao pokretač ovog pitanja ukratko bih naveo samo onoliko, o izrazima i nazivima, koliko može jedna jedinka da učini.

Malum dentis – bolest zuba
Pathologia dentium – bolesti zuba
Endodontia – unutrašnjost zuba
Caries dentium – zubni kvar
Abrasio dentium – struganje zuba
Erosio dentium – nagrizanje zuba
Etiologia caries d. – uzročnik zub. kvara
Pathogenesis caries dentium – razvoj zubnog kvara
Dentis nativius – prirodni zub
Dentis seleroticus – otvrdnuti zub
Dentis malacoticus – razmekšan zub
Plaque – naslaga
Macula alba – bijela mrlja
Pathogenesis – razvoj bolesti
Caries adamantinae – kvar u gleđi
Caries eburneae – kvar u zubnini
Eburens – nalik na slonovu kost
Dentinum – zubna kost (zubnina)
Caries dentinium – kvar u zubnini
Zona, ae – pojas, područje, zona
Caries cementum – kvar u zub. cemen
Clinica (grčki-postelja) klinika
Clinicus – klinički
Fossa, ae – jama, udubina
Fossula, ae – jamica, udubnica
Deferentialis – razlikovanje
Diagnosis – raspoznavanje
Anamnesis – sjećanje
Inspectio, onis – posmatranje
Therapia, ae – liječenje
Therapia dentium – liječenje zuba
Classe (fr.) – razred, red, vrst, grupa
Klase po Blacku – razredi ili grupe
Cavitas, atis – (šupljina) duplja
Cavum – isto što i cavitas
Cavus, a, um – izdubljen, šupalj
Cavitete – poseban oblik šupljina
Cavitatio – izdubljivanje
Mesialis, e – srednji
Distalis, e – udaljen (od jedne tačke)
Distanti – ostojanje, razmak
Occlusio, onis – okluzija (zatvaranje)
Occludere – zatvoriti
Facies occlusalis – zatvorna površina
Facies – površina, strana
F. masticatorius – žvačna (grizna) površ.
Masticatio, onis – žvakanje
F. mesialis – srednja (prednja površ.)
F. distalis – udaljena (zadnja površ.)
Punetu contactus – tačka dodira
Facies contactus – površina dodira
F. palatinus – nepčana površina
F. lingualis – jezična površina
F. oralis – površina prema otvoru
Oris – otvor
F. vestibularis – tremna predvorna površina
Vestibulum – trem, predvorje
Preventio – pravovremeno
Extensio, onis – istezanje ispružanje
Retentio, onis – zadržavanje
Morfologia caviteta – oblik šupljina
Odontomia preventiva – pravovremeno odnašanje zuba
Fisura, ae – usjeklina, cep
Indicatio, onis – uput, opomena
Foramen ceccum – slijepi otvor
Forea dentis – udubnica zuba
Specificus, a, um – naročit, poseban svojevrstan
Specialis, e – osobit, osoben
Cavitetum speciale – posebna šuplj.
Pulpa dentis – zubna srž
Instrument – oruđe
Aparat – sprava
Sonde (fr) – visak, olovnica
Sonder (fr) – ispitati, istražiti
Sondeur (fr) – istraživač, ispitivač
Sonda – ispitivač
Pincette (fr) – mašice, hvataljka
Excavator – produbljivač, izdubljivač
Excavacio, onis – produbljenje, izdubljenje
Scalprum – dlijeto
Inster. za skidanje kamenca – skidač kamenca

Scalpelum – nož, skalpel
Aspirator – usrkač, usisivač
Trepanum – svrdlo
Dijamantni – karb. – brusači
Finireri(nj) – ravnači
Frezeri(nj) – rezači, glodači
Poliereri(nj) – glačači
Držači – nasadnik, kolenjak
Multiplikator – ubrzivač
Doriot – vrpčani prenosnik
Machinen(n) – stroj
Turbo-machinen – vazdušna obrtaljka
Bušilica – obrtaljka, vrtaljka
Ordinatio – uređena prostorija
Ordination (fr) – ređenje, uređenje
Fontana – izvorište vode
Termocauter – spaljivač
Sterilisatio, oris – obeskličenje
Sterilisator – obeskličevač
Kofferdam – gumeni prekrivač
Autoakrilat – samovezujući akrilat
Composite – složeni mater. iz razl.
Isosite – složeni mater. iz iste tvari
Mikser – mješalica
Dosis – određena količina

Capsula, ae – čaura
Kapsulirani – čaurirani
Corosio, onis – izjedanje
Adaptacio, onis – prilagođavanje
Atriculatio, onis – zglobljenje
Dubliranje – dvojništvo
Dublirana plomba –
Metalum – kovina, tvorivo
Cohesion (fr) – povezivanje
Adhaesio, onis – prilijepljivanje
Pathia, ae – bolesno stanje

Pulpopathiae – bolesti zubne srži
Periodontopathiae – bolesti ozubka
Periodontium – ozubak
Paradentium – ozubina
Paradentia – ozublje
Biologia, ae – nauka o životu
Biološko životno, podnošljivo
Nebiološko – neživotno, nepodnošljivo
Impregnatio, onis – prožimanje
Localis, e – lokalno, mjesno
Status localis – stanje na mjestu
Dentingenesa – razvoj zubnine, (zubninotvornost)
Tegumentum – prekrivke

Directus – neposredan
Indirectus – posredno
Indirec. tegumentu – posred. prekriv.
Diretus tegumentum – neposred. prek.
Amputation pulpae – odsjecanje djela žive srži
Amputatio, onis – odsjecanje djela tijela ili tkiva
Amputare (lat) – otsjecanje
Extipare – izvaditi
Extirpatio pulpae d. – vađenje zubne srži
Aplicatio, onis – stavljanje
Ectomia (gr) – isjecanje
Pulpeotomia partialis – otsjecanje jednog djela srži
Pulpectomia totalis – potpuno vađenje zubne srži
Extractio, onis – vađenje, izvlačenje
Extactio dentis – vađenje zuba
Pulpextractor – igla za vad. z. srži
Kerr igle – proširivači, igle za širenje.
Hödstpöm igle – strugač, turpija
Lentulo spirale – uvojka za punj. kan.
Spiralis, e – uvojit, na uvojke
Spirala, ae – uvojka
Beutelrok igle – vrteći proširivač
Compicatio, onis – zaplet
Complicatus, a, um – zapleten
Compl. therapiae canalis dentis – zapletenost u liječ. kanala zuba
Premolarisatio molaris – stvaranje pretkutnj. od kutnjaka
Radiocotomia, ae – isiccanje korjena
Fausse rout (fr) – pogrešan put
Via falsa (it) – pogrešan put
Clasificatio, onis – razvrstavanje
Classique (fr) – prvorazredan
Klasičan metod – prvorazredni način
Electrosterilitation – elektro-sterilizacija, strujno obeskličavanje
Iontophoresis, is (gr) – unošenje lijekova strujom
Phoresis, is (gr) – prenosili
Ion (gr) – jon, kretanje, kretajuća tvar
Depositum, i (lat) – sediment, talog
Depot (fr) – talog
Depot ON iontophoresa – unošenje lijekova taloženih OH
Seance (fr) – sedenje (posjeta)
Retrogradus, a, um (lat) – povratan, unazad
Communicans, antis (lat) – povezan
Infectio, onis (lat) – zaraza
Inflammatio, onis (lat) – zapaljenje
Infectivus, a, um – zarazan
Iritans, atis (lat) – nadražujući
Iritare – nadražiti
Acutus, a, um (lat) – prek, nagao
Chronicus, a, um (lat) – dugotrajan
Therm, o (gr) – toplota
Thermo iritans – topl. nadražaj
Degeneratio, onis – izvrglost
Degenerare (lat) – izvrgnuti se
Degeneratis pulpae d. – izvrgnutost zubne srži
Atrophia, ae (gr) – usahlost, isčez. *Atrophia pulpae d.* – isčezavanjezubne srži
Inflamatio pulpae d. – zapaljenje zubne srži
Hydropicus, a, um (lat) – vodničav
Deg. hydropicum – vodničavo izvrgavanje
Seu vacuolaris – šupljikavo
Vacuola, ae (lat) – šupljika
Mucosus, a, um (lat) – sluzav, sluzast
Deg. mucinosis – sluzavo izvrgavanje
Hyalinus, a, um (gr) – staklo, staklas
Deg. hyalinosis – staklasto izvrg.
Colloidum, (gr) – lepilo, lepljivo
Deg. coloidea – ljepljiva izvrgavan

Cereus, a, um (lat) – vosak, voštan
Deg. cerea – voštana izvrgavanja
Amylum i (gr) – škrob
Deg. amyloidea – škrobno izvrgavanje
Calcificatio, onis (lat) – zakrečavanje
Calcinosis, is – proživanje krečom
Deg. calcinosis – izvrgavanje, prožimanje krečom
Deg. calcipexia – izvrgavanje, nagomilavanje krečom
Deg. calculosis – kameno, pjeskovito izumiranje
Lipos (gr) – mast
Lipidosio, is – poremeć. u stv. masti
Deg. lipidosio – masno izvrgavanje
Ruber, a, um, rubor(lat) – crven, crvenilo
Dolere, dolor (lat) – bolesti, bol
Tumor, oris (lat) – oteklina, otok, blanda
Calor, oris (lat) – toplina, vrelina
Functio laesio – djelatnosna ozlijeda
Necrosio, is(gr) – izumrelost, odumiranje
Necroticus, a, um – uzumro
Colliquatio, onis, (lat) – razmekšavanje
Necrobiosa colliquatica – razmekšavajuće odumiranje
Coagulatio, onis (lat) – zgrušavanje, sazivanje
Necrob. coagulatonem – zgrušavajuće odumiranje (bijelo odumiranje)
Gangraena, ae (gr) – vučak, učak, travnjača
Sphacelus, i, (gr) – izumrlo, mrzlina
Humidus, a, um (lat) – vlazava
Gangrena humidum – vlažna izumrli
Siccus, a, um (lat) – suv
Munificatio, onis (lat) – sašušivanje
Gangreana sicca – suva izumrlina
Gangreana munificatio – sasušivajuća izumrlina
Phlegmasia, ae (gr) – vatra, zapaljenje
Phlegmasio pulpae – zapaljena zubna srž
Anamnesis, is (gr) – sjećanje (ist. bol).
Spontaneus, a, um (lat) – samonika
Dolor spontaneum – samonikli bol
Irradiare (gr) – zračiti
Irradiatio, onis – zračenje
Irregularis, e (lat) – nepravilan
Dolor irradiationem – zračeći bol
Tumor irreglarae – nepravilan otok
Functio, onis (lat) – radnja, djelatn.
Laesio, onis (lat) – ozlijeda, rana, povreda, oštećenje
Intensus, a, um (lat) – jak, snažan
Intentio, onis (lat) – namjera
Inter (lat. predl.) – između, među
Sensibilis, e (lat) – osjetljiv
Sensibilatis pulp. d. – osjetljivost zubne srži
Percussio, onis (lat) – kucanje
Percutere (lat) – kucati
Percussio dentis – kucanje po zubu
Festim, i (lat) – proba, ogled
Vita, ae, m (lat) – život
Testum vitae – proba živosti
Testum vitae pulpe d. – proba živosti zubne srži
Hyper(gr) – preko (normale)
Hyperaemia p. d. – pojačati dotok krvi u srži
Pulpitis acuta serosa – brzo sluzavo zapaljenje srži
Pulpitis acuta serosa partialis s. coronalis – brzo sl. zapalj. srži u kruni
Pulpitis, ac. ser. totalis s.
radicularis – brzo sluzavo zapaljenje ukupne srži
Pulpitis acuta purulenta – brzo gnojno zapalj. srži
Pulpitis chronica – produženo zapaljenje
Pulpitis chr. ulcerosa (destructiva) – produženo zapaljenje sa ranama (uništavajuće)
Pulpitis chr. proliferativa (poliposa) – produženo zapalj. sa bujanjem
Proliferatio, onis (lat) – bujanje
Polype – izrasline
Pulpitis chronica clausa – otvoreno prod. zapalj. srži
Pulpitis chronica apperta – zatvoreno prod. zapalj. srži
Pulpitis necroticans – odumirajuće zapaljenje srži
Pulpitis putrificans – truleće zapaljenje srži
Trauma, atis (gr) – ozlijeda
Pulpitis traumatica – ozlijedno zapaljenje srži
Pulpitis traumatica acuta – brzo ozlijedno zapaljenje srži
Pulpitis traumatica chronica – produženo ozlied. zapalj. srži
Pulpitis termica – toplotno zapalj. zubne srži
Phlegmasia pulpae – izgorena srž
Periodonitis – zapaljenje ozubka
Periodontitis acuta serosa (part. – et totalis) – sluzavo brzo zapaljenje ozubaka (deono potpuno)
Periodontitis acuta purulenta partialis et totalis – gnojno vrzo zap. ozubka (deono i potpuno)
Periodontitis traumatica acuta et chronica – Ozljedjena zapalj. ozubka
Periodontitis chronica granulo – matosa, adhesiva, diffusa et*circumscripta seu cistica* –
Relativno – nepotpuno
Apsolutno – potpuno
Tampon – zapušivač, zatvarač
Fiexatio – pričvršćivanje
Cauter, is – sagorijevač, žigalo
Thermocauter – toplotni sagorijev.
Cauterisation – sagorijevanje
Reflector – osvijetljivač
Capsula, ae – čaura
Capsularis, e – čauriran
Kapsuliran – experanto u SH jeziku
reservoar (fr) spremište, sabiralnik
Reserva, ae – zaliha
Cilindar – čunak
Cilindrično – čunasto
Set – pribor
Virus – kuž
Aplicatio, onis – postavljanje
Aplicator – postavljač

Cuplung – kvačilo, spojka
Electromotor – strujni obrtač
Turbo motor – vazdušna obrtaljka
Trubina – lopatarka
Papilla – kvržica, kvrga, bradavica
Papilla gingivae – kvrga desni
Conus – kupa, uzvišenje
Causticus – pekuć, jedak
Model – mustra, oblik
Modelirati – oblikovati
Canallis – cijev, žlijeb
Canalliculus – cjevčica
Denticulus – zubić
Fistula, ae – šuplja rana
Signum (lat) – znak
Significatio, onis – značenje
Signifikantno – experanto u SH – značajno

Još je mnogo izraza, koje mi u našem svakodnevnom stručnom radu koristimo, a u ovom izlaganju nisu navedeni. Ovo moje izlaganje imalo je za cilj samo pokretanje postupaka rada na ovom polju, gdje bi trebalo da se u našoj grani stomatologije dogovorimo o načinu rada, kao i na koji način da dođemo do usaglašavanja stručnih izraza u jezicima naših naroda.

Netko će reći, da li je ovo pitanje toliko važno u ovom času naše struke. Rekao bih da je svako i najmanje pitanje važno, je zbir takvih pitanja rješava i velike probleme u struci.

Kada govorimo o stručnim izrazima (terminima), onda mislim da ih trebamo podijeliti na:

– stručne izraze latinskog ili grčkog porijekla, kako se koriste u medicini, od vajkada, i

– stručne izraze jezika naših naroda, kao najodgovarajući prevod ili stvoren izraz od latinskog i grčkog jezika.

Zato ovim putem predlažem organizacionom odboru I kongresa S.B.U.Z.I.P. da ovo pitanje pripremi za raspravu na kongresu, gdje bi se izabrala odgovarajuća tijela, koja bi u budućnosti do slijedećeg II kongresa pripremala tekst, odnosno rječnik stručnih izraza za konačno usvajanje.